

SỰ THAM GIA CỦA CỘNG ĐỒNG ĐỊA PHƯƠNG TRONG QUẢN LÝ ĐIỂM ĐẾN DU LỊCH XANH: NGHIÊN CỨU TẠI SA PA

PHẠM THỊ MINH CHÂU

Khoa Du lịch & Khách sạn, Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật Công nghiệp

Faculty of Tourism and Hospitality, University of Economics - Technology for Industries

Ngày nhận bài: 10/8/2026

Ngày sửa bài: 25/8/2026

Ngày duyệt đăng bài: 8/9/2026

Tóm tắt:

Sa Pa đang đứng trước yêu cầu chuyển từ phát triển du lịch theo chiều rộng sang mô hình du lịch xanh, bền vững, trong đó cộng đồng địa phương giữ vai trò quan trọng trong bảo tồn tài nguyên, cung cấp dịch vụ và giám sát chất lượng điểm đến. Bài viết phân tích thực trạng tham gia của cộng đồng địa phương tại Sa Pa, chỉ ra những hạn chế về quyền tham gia, phân chia lợi ích, năng lực cung ứng dịch vụ và bảo vệ môi trường, từ đó đề xuất các giải pháp tăng cường vai trò của người dân trong quản lý điểm đến.

Từ khóa: cộng đồng địa phương, du lịch xanh, quản lý điểm đến, Sa Pa, phát triển bền vững

Local community participation in green tourism destination management: A study of Sa Pa

Abstract:

Sa Pa is facing the need to shift from extensive tourism growth toward a greener and more sustainable development model in which local communities play an important role in resource conservation, service provision, and destination quality monitoring. This study examines the current participation of local communities in Sa Pa and identifies limitations related to participation rights, benefit sharing, service capacity, and environmental protection. On this basis, the study proposes solutions to strengthen the role of local residents in destination management and to promote more substantive community participation in the development of green tourism.

Keywords: local community, green tourism, destination management, Sa Pa, sustainable development

1. Đặt vấn đề

Sa Pa có sức hấp dẫn không chỉ bởi cảnh quan núi cao, ruộng bậc thang và khí hậu đặc trưng mà còn bởi không gian văn hóa được hình thành từ đời sống của các cộng đồng dân tộc địa phương. Những giá trị này tạo nên sự khác biệt của điểm đến, đồng thời trở thành nguồn lực quan trọng cho phát triển du lịch cộng đồng, du lịch trải nghiệm và du lịch sinh thái. Tuy nhiên, khi hoạt động du lịch mở rộng, quan hệ giữa phát triển kinh tế, bảo tồn tài nguyên và đời sống người dân ngày càng trở nên phức tạp. Cộng đồng địa phương vừa là chủ thể sở hữu nhiều giá trị văn hóa và tài nguyên bản địa, vừa trực tiếp chịu tác động từ những thay đổi về không gian, môi trường và sinh kế do du lịch mang lại.

Phát triển du lịch xanh vì vậy không thể chỉ được xem xét dưới góc độ giảm tác động môi trường của doanh nghiệp hoặc nâng cao chất lượng cơ sở hạ tầng. Một điểm đến muốn phát triển theo hướng xanh cần có sự tham gia thực chất của người dân trong bảo vệ cảnh quan, gìn giữ văn hóa, cung cấp dịch vụ, giám sát hoạt động du lịch và tham gia vào quá trình ra quyết định. Mức độ tham gia của cộng đồng cũng phản ánh chất lượng quản trị điểm đến, bởi người dân càng có tiếng nói và lợi ích gắn với tài nguyên thì động lực bảo vệ tài nguyên càng rõ ràng.

Từ yêu cầu đó, nghiên cứu tập trung phân tích thực trạng sự tham gia của cộng đồng địa phương trong quản lý điểm đến du lịch xanh tại Sa Pa, làm rõ những kết quả đạt được, những hạn chế còn tồn tại và mức độ gắn kết giữa lợi ích kinh tế, trách nhiệm môi trường với quyền tham gia quản trị của cộng đồng, môi trường với quyền tham gia quản trị của cộng đồng.

2. Thực trạng sự tham gia của cộng đồng địa phương trong quản lý điểm đến du lịch xanh tại Sa Pa

2.1. Sự tham gia của cộng đồng trong hoạt động du lịch và bảo vệ môi trường

Sự phát triển nhanh của du lịch đã tạo điều kiện để người dân Sa Pa tham gia ngày càng trực tiếp vào chuỗi cung ứng dịch vụ. Các hộ gia đình có thể khai thác nhà ở làm homestay, cung cấp ăn uống, bán sản phẩm địa phương, tổ chức trải nghiệm văn hóa, hướng dẫn khách hoặc tham gia các dịch vụ phục vụ hoạt động tham quan. Cách thức tham gia này có ý nghĩa đối với kinh tế địa phương, bởi một phần chi tiêu của khách được chuyển trực tiếp thành thu nhập của hộ gia đình thay vì chỉ tập trung ở các doanh nghiệp quy mô lớn.

Quy mô thị trường du lịch hiện nay cho thấy khả năng tạo sinh kế từ hoạt động này rất lớn. Theo Báo cáo của UBND phường Sa Pa, trong 9 tháng đầu năm 2025, địa phương đã đón khoảng 3.649.848 lượt khách, đạt 98,64% kế hoạch năm; tổng thu từ du lịch và dịch vụ ước đạt 15.624,196 tỷ đồng, tương đương 94,89% kế hoạch. Trong 6 tháng đầu năm 2026, địa phương đón gần 2,6 triệu lượt khách, trong đó có hơn 479.500 lượt khách quốc tế và hơn 2,1 triệu lượt khách nội địa. Tổng doanh thu từ dịch vụ du lịch đạt hơn 16.339 tỉ đồng. Dự kiến đến hết năm 2026, Sa Pa sẽ đón khoảng 4,7 triệu lượt khách. Sự gia tăng lượng khách liên tục tạo ra nhu cầu lớn đối với lưu trú, ăn uống, vận chuyển, mua sắm và các sản phẩm trải nghiệm do cộng đồng cung cấp khiến hoạt động du lịch không còn giới hạn trong một số khu vực trung tâm mà tác động ngày càng rõ tới các khu dân cư và không gian sinh hoạt của cộng đồng.

Sự tham gia của người dân vì thế cần được nhìn nhận không chỉ ở số hộ kinh doanh hoặc số cơ sở dịch vụ mà ở khả năng giữ lại giá trị kinh tế tại địa phương. Một bữa ăn sử dụng nông sản của hộ dân, một đêm lưu trú tại nhà dân, một tour đi bộ do người địa phương hướng dẫn hay một sản phẩm thủ công được bán cho khách đều tạo ra sự liên kết giữa tài nguyên bản địa và thu nhập của cộng đồng. Khi các mối liên kết này được tổ chức tốt, du lịch có thể trở thành động lực duy trì sinh kế và giảm sức ép phải chuyển đổi tài nguyên theo những mục đích khác.

Mặt khác, cộng đồng Sa Pa đang tham gia ngày càng rõ vào các hoạt động bảo vệ môi trường. Theo UBND phường Sa Pa, các phong trào “Thứ Sáu xanh”, “Chủ nhật sạch” và Đề án “Sa Pa sạch” đã huy động hàng vạn lượt cán bộ, đảng viên và nhân dân tham gia. Tỷ lệ phân loại rác tại khu vực đô thị đạt 98,5%. Gần 200 cơ sở kinh doanh dịch vụ đăng ký chia sẻ nhà vệ sinh miễn phí cho du khách.

Những kết quả này cho thấy, bảo vệ môi trường đã bắt đầu trở thành trách nhiệm được chia sẻ giữa chính quyền, người dân và cơ sở kinh doanh. Việc gần 200 cơ sở kinh doanh chủ động cung cấp nhà vệ sinh miễn phí có ý nghĩa đáng chú ý, bởi đây không phải hoạt động chỉ phục vụ lợi ích của từng cơ sở mà góp phần giải quyết một nhu cầu chung của điểm đến. Tương tự, tỷ lệ phân loại rác cao ở khu vực đô thị cho thấy nếu chính quyền có cơ chế tổ chức phù hợp, người dân hoàn toàn có khả năng tham gia vào các hoạt động môi trường với quy mô lớn.

Tuy nhiên, tham gia bảo vệ môi trường hiện vẫn chủ yếu được thể hiện thông qua các hoạt động thực hiện tại cộng đồng. Người dân thu gom rác, giữ gìn vệ sinh, hỗ trợ xây dựng cảnh quan hoặc thực hiện các yêu cầu về môi trường, nhưng mức độ tham gia vào việc xây dựng tiêu chuẩn du lịch xanh, xác định sức chứa của điểm đến hay lựa chọn các khu vực cần ưu tiên bảo tồn vẫn còn hạn chế. Khoảng cách giữa “tham gia thực hiện” và “tham gia quyết định” vì vậy vẫn tồn tại.

Một vấn đề khác cần quan tâm là sự phân bổ lợi ích giữa các nhóm dân cư. Không phải hộ gia đình nào cũng có điều kiện tham gia kinh doanh du lịch như nhau. Những hộ có vị trí thuận lợi, có vốn, có khả năng cải tạo nhà ở hoặc tiếp cận thị trường khách thường có nhiều cơ hội hơn. Ngược lại, các hộ thiếu vốn, thiếu kỹ năng hoặc sống xa khu vực tập trung khách có thể chỉ tham gia ở những khâu tạo giá trị thấp. Nếu không có chính sách hỗ trợ phù hợp, sự phát triển du lịch có thể làm gia tăng chênh lệch về khả năng tiếp cận lợi ích giữa các nhóm cộng đồng.

Đối với một điểm đến hướng tới du lịch xanh, vấn đề này đặc biệt quan trọng. Mục tiêu không chỉ là tăng thu nhập bình quân mà còn phải bảo đảm cộng đồng có động lực lâu dài để bảo vệ những tài nguyên tạo ra thu nhập đó. Nếu lợi ích kinh tế tập trung vào một số nhóm trong khi chi phí môi trường và áp lực xã hội được phân bổ cho toàn bộ cộng đồng, sự đồng thuận đối với phát triển du lịch sẽ khó duy trì.

2.2. Mức độ tham gia của cộng đồng trong quản trị điểm đến và những vấn đề đặt ra

Sự tham gia của cộng đồng tại Sa Pa đã có chuyển biến từ cung cấp dịch vụ sang phối hợp giải quyết các vấn đề của điểm đến. Báo cáo công tác dân vận năm 2025 của UBND phường Sa Pa cho thấy địa phương thực hiện phương châm “Dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra, dân giám sát, dân thụ hưởng”, đồng thời tăng cường đối thoại với người dân, doanh nghiệp và hợp tác xã. Đây là cơ sở để cộng đồng có thể tham gia phản ánh vấn đề và đóng góp ý kiến đối với hoạt động quản lý địa phương.

Tuy nhiên, mức độ tham gia của cộng đồng trong quản trị điểm đến vẫn chưa tương xứng với vai trò của họ trong cung cấp dịch vụ và bảo vệ môi trường. Người dân chủ yếu tham gia ở khâu thực hiện, trong khi quyền tham gia vào quá trình xây dựng kế hoạch phát triển du lịch, lựa chọn dự án, xác định khu vực cần bảo tồn hoặc xây dựng tiêu chí du lịch xanh còn hạn chế. Điều này đặc biệt đáng lưu ý bởi tài nguyên du lịch Sa Pa gắn trực tiếp với không gian sinh sống của cộng đồng. Những thay đổi về cảnh quan, xây dựng, giao thông hoặc lượng khách đều có thể tác động đến sinh kế và chất lượng cuộc sống của người dân.

Sức ép từ lượng khách ngày càng lớn càng cho thấy cần phát huy vai trò giám sát tại chỗ của cộng đồng. Khi lượng khách tăng nhanh, những vấn đề như rác thải, trật tự đô thị, chèo kéo, đeo bám khách và áp lực lên cảnh quan khó có thể được xử lý chỉ bằng lực lượng quản lý nhà nước. Thực tế năm 2025, phường Sa Pa đã triển khai đợt cao điểm “80 ngày đêm” nhằm lập lại trật tự đô thị, xử lý tình trạng chèo kéo, đeo

bám và tăng cường vệ sinh môi trường, với sự tham gia của người dân, các tổ chức đoàn thể và cơ sở kinh doanh. Đây là tín hiệu tích cực, nhưng sự tham gia vẫn mang tính hoạt động hoặc chiến dịch nhiều hơn là một cơ chế đồng quản trị thường xuyên.

Do đó, vấn đề đặt ra đối với Sa Pa là cần chuyển từ “huy động người dân tham gia” sang “trao quyền cho cộng đồng cùng quản lý”. Người dân cần được tham gia từ khâu xây dựng kế hoạch, giám sát môi trường, phản ánh chất lượng dịch vụ đến đánh giá tác động của du lịch đối với đời sống địa phương. Khi quyền tham gia đi cùng lợi ích và trách nhiệm cụ thể, cộng đồng mới có thể trở thành một chủ thể thực sự của quản lý điểm đến du lịch xanh.

3. Giải pháp tăng cường sự tham gia của cộng đồng trong quản lý điểm đến du lịch xanh tại Sa Pa

Thứ nhất, Sa Pa cần chuyển từ cách tiếp cận huy động người dân tham gia sang xây dựng cơ chế để cộng đồng thực sự cùng quản lý điểm đến. Chính quyền phường và các tổ dân phố, bản làng cần duy trì các kênh tham vấn thường xuyên về quy hoạch, phát triển sản phẩm, bảo vệ cảnh quan và tổ chức hoạt động du lịch. Ý kiến của người dân cần được tiếp nhận, tổng hợp và phản hồi công khai, đặc biệt đối với những quyết định có ảnh hưởng trực tiếp đến sinh kế, không gian văn hóa và môi trường sống. Cách làm này phù hợp với định hướng phát triển Sa Pa theo mô hình đô thị du lịch xanh, bền vững và phát huy giá trị bản địa.

Thứ hai, cần tăng khả năng hưởng lợi trực tiếp của cộng đồng từ chuỗi giá trị du lịch. Chính quyền nên khuyến khích doanh nghiệp liên kết với hộ dân trong cung cấp homestay, ẩm thực, hướng dẫn trải nghiệm, sản phẩm thủ công, nông sản và các hoạt động văn hóa. Những sản phẩm do cộng đồng xây dựng cần được hỗ trợ về tiêu chuẩn chất lượng, quảng bá và chuyển đổi số. Việc phân phối lợi ích minh bạch sẽ tạo động lực để người dân tiếp tục bảo vệ tài nguyên thay vì khai thác ngắn hạn.

Thứ ba, cần xây dựng cộng đồng thành lực lượng bảo vệ môi trường tại chỗ. Mỗi khu dân cư và điểm du lịch có thể xây dựng quy ước về giảm rác thải nhựa, phân loại rác, bảo vệ nguồn nước, giữ gìn cảnh quan và hạn chế những hoạt động ảnh hưởng đến đời sống dân cư. Các cơ sở kinh doanh, hộ gia đình và tổ chức cộng đồng nên được khuyến khích tham gia chương trình đánh giá điểm đến xanh. Thứ tư, cần nâng cao năng lực cho người dân. Đào tạo nên tập trung vào ngoại ngữ, kỹ năng phục vụ khách, quản trị homestay, marketing số, bán hàng trực tuyến, an toàn thực phẩm và quản lý môi trường. Cùng với đó, cần xây dựng cơ chế giám sát cộng đồng để người dân có thể phản ánh nhanh tình trạng rác thải, ô nhiễm, chèo kéo khách hoặc những hành vi làm ảnh hưởng đến hình ảnh điểm đến. Khi quyền tham gia, lợi ích kinh tế và trách nhiệm bảo vệ tài nguyên được gắn kết, cộng đồng sẽ trở thành một chủ thể của quản lý du lịch xanh thay vì chỉ là đối tượng được vận động tham gia ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

UBND phường Sapa (2025). Báo cáo Tình hình phát triển kinh tế - xã hội tháng 9 và 9 tháng đầu năm; nhiệm vụ trọng tâm tháng 10 và 03 tháng cuối năm 2025.

UBND phường Sapa (2026). Báo cáo Kết quả thực hiện công tác dân vận của cơ quan nhà nước và chính quyền các cấp năm 2025.

Cổng thông tin điện tử phường Sapa (2026). Sa Pa hút khách dịp cao điểm hè, <https://sapa.laocai.gov.vn/kinh-te-van-hoa-xa-hoi/sa-pa-hut-khach-dip-cao-diem-he-1603462>.

Cổng thông tin điện tử phường Sa Pa (2025). Phường Sa Pa ra quân cao điểm “80 ngày đêm” lập lại trật tự, kỷ cương đô thị và chống chèo kéo, đeo bám, bán hàng rong, ăn xin, <https://sapa.laocai.gov.vn/uy-ban-nhan-dan/phuong-sa-pa-ra-quan-cao-diem-80-ngay-dem-lap-lai-trat-tu-ky-cuong-do-thi-va-chong-cheo-keo-deo--1526997>.